

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
86

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Blaženka Scheuer

Lund 2021

Redaktionskommitté:

Utgivare och redaktör: Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)

Redaktionssekreterare: David Davage (david.davage@altutbildning.se)

Recensionsansvarig: Gunnar Samuelsson (gunnar.samuelsson@lir.gu.se)

Tobias Hägerland (tobias.hagerland@lir.gu.se)

Mikael Larsson (mikael.larsson@teol.uu.se)

Rikard Roitto (rikard.roitto@ehs.se)

Miriam Sellén (miriam.sellen@teol.uu.se)

Lena-Sofia Tiemeyer (l.s.tiemeyer@abdn.ac.uk)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 100. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.davage@altutbildning.se). Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606, e-mail: atla@atla.com, webb: www.atla.com och Religious and Theological Abstracts.

Omslagsbild: Adobe Stock 279358022, standardlicens

Design: David Davage

Tryckt med bidrag från Samfundet Pro Fide et Christianismo
(kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse)

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o CTR Lux Lunds Universitet
Box 192 Att: Blaženka Scheuer
22100 Lund

www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Lund 2021

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGAR 2020

Exegetiska föredrag

<i>Nässelqvist, Dan</i> , Aural Clues as Guides to the Interpretation of New Testament Texts	1
<i>Vayntrub, Jacqueline</i> , Hearing the Voice of Biblical Poetry	20
<i>Wikander, Ola</i> , L's and S's in the Land of Israel: 'Ereš Yiśrā'el, Jeremiah 10:11, Isaiah 1:5, and Lateral and Breathy Snake Killing	39

Pedagogiska föredrag

<i>Davage, David, Tobias Hägerland, Blaženka Scheuer och Åke Viberg</i> Att undervisa i exegetik under pandemin: några praktiska reflektioner	73
--	----

ARTIKLAR

<i>Cook, John Granger</i> , Paul, σκύβαλα, and the Boscoreale Cups	83
<i>Eidevall, Göran</i> , Bertil Albrektson in memoriam (1929-2021)	109
<i>Landgren, Martin</i> , Vad spelar det för roll att Paulus är förundrad? Galaterbrevet 1:6 i ett klassiskt epistolärt perspektiv	113
<i>Sanfridson, Martin</i> , Are Circumcision and Foreskin Really Nothing? Re-Reading 1 Corinthians 7:19 and Galatians 5:6; 6:15	130
<i>Wasserman, Tommy</i> , A New Leaf of Constantine Theologites the Reader's Lectionary in Uppsala University Library (Fragm. ms. graec. 1 = Greg.-Aland L1663)	148

RECENSIONER

<i>Bautch, Richard J., Joachim Eck och Burkard M. Zapff. Isaiah and the Twelve: Parallels, Similarities, and Differences</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	167
--	-----

Bezzel, Hannes, <i>Saul: Israels König in Tradition, Redaktion und früherer Rezeption</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	170
Bezzel, Hannes och Reinhard G. Kratz. <i>David in the Desert: Tradition and Redaction in the "History of David's Rise"</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	174
Brosius, Maria, <i>A History of Ancient Persia: The Achaemenid Empire</i> (Dag Oredsson)	178
Charlesworth, James H. (red.), <i>The Unperceived Continuity of Isaiah</i> (Stefan Green)	180
Frevel, Christian, <i>Medien im antiken Palästina</i> (Stig Norin)	184
Koenig, Sara M., <i>Bathseba Survives</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	189
McKnight, Scot och B. J. Oropeza (red.), <i>Perspectives on Paul: Five Views</i> (Mikael Tellbe)	192
Moore, Stephen, <i>Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-Poststructuralism</i> (Joel Kuhlin)	196
Sander, Paul J. <i>Alternate Delimitations in the Hebrew and Greek Psalters: A Theological Analysis</i> (David Davage)	200
Satran, David, <i>In the Image of Origen: Eros, Virtue, and Constraint in the Early Christian Academy</i> (Carl Johan Berglund)	204
Thiede, Barbara, <i>Male Friendship, Homosociality, and Women in the Hebrew Bible: Malignant Fraternities</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	208
Weber, Beat, <i>Werkbuch Psalmen. I: Die Psalmen 1 bis 72; II: Die Psalmen 73 bis 150; III: Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen</i> (David Davage)	212

mänsklig kommunikation utan snarare för kommunikation med den gudomliga världen.

Sammanfattningsvis innehåller denna volym ett antal mycket intressanta bidrag om olika typer av artefakter från det antika Palestina. Det säger sig självt att det här bara gått att ge korta brottstycken från vart och ett av dessa. Sedan måste det också tillägas att en del av författarna verkar blivit så upplukade av att förmedla sin egen forskning att kopplingen till volymens huvudtema och de inledningsvis ställda frågorna blir ganska svag, men ett genomgående drag hos de flesta verkar vara, att om ett föremål skall kallas medium måste det ha tillkommit med en avsikt att förmedla ett budskap från människa till människa.

Stig Norin, Uppsala Universitet

SARA M. KOENIG

Bathsheba Survives

Studies on Personalities of the Old Testament, Columbia, SA: University of South Carolina, 2018, inbunden, xii + 180 sidor, 271 kr, ISBN: 978-1-61117-913-2

För den som är intresserad av hur en bibelperson kan få ett självständigt liv utanför Bibelns ramar är Koenigs lättillgängliga, välskrivna och attraktiva bok väl värd sitt pris. Koenig ger oss en välstrukturerad genomgång av Batseba så som hon förekommer i Bibeln och dess senare tolkningshistoria.

Koenig börjar sin diskussion med en koncis introduktion som beskriver behovet av bibeltolkning. Bibelberättelser karakteriseras av en avskalad stil och väsentliga tvetydigheter, där läsaren själv kan – och i vissa fall även *måste* – läsa in sina egna föreställningar för att överhuvudtaget kunna förstå vad som försiggår. Koenig samtalat med ett gott urval av forskare (bland andra Timothy Beal and Brendan Breed) som diskuterar metod – hur bör vi som exegeter och receptionshistoriker förhålla oss till texternas skiftande betydelse?

I kapitel 1 diskuterar Koenig de få bibeltexter (2 Sam 11–12; 1 Kung 1–2) där Batseba förekommer och framhäver deras ambiguitet. I 2 Sam 11 kan Batseba tolkas antingen som ett offer eller som en förföreska.

Sammalunda kan Batseba i 1 Kung 1 tolkas både som ett oskyldigt medel i Natans maktspel eller som en självständig intrigmakerska som manipulerar sin make för att försäkra sonens tronföljd. Detsamma gäller hennes roll i Adonias död. Är hon medveten om den fulla betydelsen av Adonias begäran att äkta Avishag och spelar med för att se till att hennes egen son Salomo blir den ende överlevande tronföljaren, eller är hennes agerande oskyldigt och naivt? Texten är ”öppen” och tillåter en rad olika läsningar, beroende på vilka aspekter av texten som framhävs; det är upp till läsaren att välja, beroende på hans egen inklination och kvinnosyn, samt på rådande åsikter i det omgivande samhället.

I resten av sin bok analyserar Koenig de val som senare tolkare gjort när det gäller att framställa Batseba. I kapitel 2 undersöks hur rabbinisk litteratur förhåller sig till Batseba. Koenig visar att Batseba ses som en relativt obetydlig bifigur. I stället är rabbinisk tolkning oftast fokuserad på huruvida David syndade eller inte. Batseba blir då inte en aktiv aktör i berättelsen i 2 Sam 11–12, utan bara medlet med vilket han syndade (eller inte syndade). Det är först senare, i 1 Kung 1–2, som Batseba ges en mer aktiv roll. Rabbiniska tolkningar framhäver hennes moderskap samt hennes roll som drottningmoder. Hon är en ung men vis kvinna som namnger Salomo, undervisar honom, och hjälper honom att bli kung. Samtidigt är hon ingen intrigmakerska – hon förstår inte vidden av Adonias begäran att gifta sig med Avishag och är därmed oskyldig till hans död.

I kapitel 3 undersöks på samma sätt patristiska tolkningar av Batseba. Koenig visar hur kyrkofädernas tendens till typologiska tolkningar ofta ger texten ett anti-judiskt perspektiv. Dessutom omvandlar de ibland personerna till deras raka motsatser. I fallet David-Batseba-Uria blir resultatet lätt absurt: Batseba blir en typ för den kristna kyrkan som räddas från sitt tidigare ofruktsamma äktenskap med den alltför lagbundne Urija (en typ för judendomen) och istället erbjuds äktenskap med Kristus / David. Trots att denna symboliska tolkning går stick i stäv med textens bokstavliga betydelse, ger den dock Batseba en roll i tolkningshistorien och ”räddar” henne därmed från att falla i glömska.

I kapitel 4 analyseras på ett liknande sätt Batseba i medeltida kristen tolkning. Det är nu som Batseba börjar få rollen som förföreska *par excellence*. Denna tolkning framhävs inte bara i texter, utan även i bildmaterial, till exempel i så kallade "tideböcker", en typ av andaktsböcker främst avsedda för kvinnor. Det visuella materialet framställer ofta scenen där Batseba badar. Vi som läsare inbjuds att beskåda hennes (ofta nakna) kropp och således dela Davids syn på henne. I några fall framställs hennes bad positivt, som ett slags dop; i de flesta fall framställs det dock som en medveten förförelse av David. I det senare fallet framhålls Batsebas medskyldighet inte bara till Davids synd, utan även till mordet på Uria.

I kapitel 5 analyserar Koenig Batseba i reformatorernas kommentarer, med fokus på Martin Luther, John Calvin och Arcangela Tarabotti. I de två förstnämnda männens skrifter framställs Batseba mindre som en person och mer som en funktion: Hon blir redskapet med vilket David syndar. Fokus ligger emellertid på Davids bot och Guds nåd. David syndade, ångrade sig och Gud var honom nådig. Luther nämner Batseba, men hans betoning på Guds nåd överskuggar hela hans tolkning. Calvin ägnar mer tid åt Batseba. Å ena sidan väjer han inte för att framställa David som en våldtäktsman, å andra sidan framhåller han att Batseba tjänade på kungens uppmärksamhet då det gjorde henne till drottning. Calvin är dessutom ofta kritisk mot Batseba och ser hennes bad som en synd i sig, då det enligt honom karakteriserades av en otillbörlig legalistisk iver och ett ögontjäneri. Gud är likväl trofast i sin nåd och förlåter både David och Batseba. I skarp kontrast använder Tarabotti, en av de allra första kvinnliga bibelexegeterna, texten om Batseba i Samuelsböckerna för att framhålla Davids skuld i relation till Batsebas oskuld, både vad gäller äktenskapsbrott och mord.

I kapitel 6 behandlas upplysningstiden och den tidiga kritiska bibel-tolkningen. Ett antal exegeter försöker att förklara Batsebas badande utifrån orientalistiska vanor i stället för att, som på medeltiden, se det som ett utstuderat försök att förföra David. Trots att de vanligtvis ser Batseba som ett offer är de ändå snabba med att konstatera att David begick äktenskapsbrott och inte våldtäkt. De lägger såtillvida stor vikt

vid att Batseba inte protesterade mot David, till skillnad mot de flesta nutida forskare, som poängterar Batsebas maktlöshet gentemot kungens order. Upplysningstidens exegeter tolkar även Batsebas ord i 1 Kung 1:13 bokstavligt, utan tanke på att en karaktärs ord och gärningar kan förstås ironiskt. Detsamma gäller deras tolkning av Batsebas senare handling i relation till Adonia i 1 Kung 2.

I det avslutande kapitel 7 undersöker Koenig närmare hur Batseba har framställts i modern media. Koenig tittar på ett urval av filmer, TV-program, musikstycken och romaner där Batseba förekommer. Hon noterar bland annat att i kristen litteratur gestaltas Batseba som kär i David. Logiken är att Batseba inte kan bli beskriven som ett offer, då David av teologiska skäl inte kan porträtteras som en våldtäktsman; alltså måste deras relation ses som ett kärleksförhållande. I mera sekulära romaner skildras Batseba ofta som en intrigös som ägnar stor tid åt att se till att sonen Salomo hamnar på tronen. När det gäller populärmusik framhävs Davids blinda förälskelse i Batseba (Stings ”Mad About You”, Leonard Cohen, ”Hallelujah”). Slutligen analyserar Koenig hur Batseba framställs i film, allt ifrån det skräckexempel som badankan i *Veggie-Tales* utgör, där Batseba reduceras till ett livlöst objekt, till *The Bible Miniseries*, där hon utmålas som en kvinna utsatt för våldtäkt, ett offer men ändå en stark person som överlever situationen och fokuserar sin energi på att bli en god mor till Salomo.

Allt som allt är detta en mycket intressant bok som jag varmt rekommenderar till alla som är intresserade av Bibelns receptionshistoria i allmänhet och genusperspektivet i bibeltolkning i synnerhet.

Lena-Sofia Tiemeyer, Örebro teologiska högskola

SCOT MCKNIGHT OCH B. J. OROPEZA (RED.)

Perspectives on Paul: Five Views

Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2020, xvi + 285 sidor, 599 kr

ISBN: 978-154-09607-57

Texter som ger en god karta över ett forskningsområde kan vara av intresse för såväl en nybörjarstudent som en mer initierad forskare för att visa hur landskapet ser ut och var de avgörande vägskälen finns. En god